

Nastanak i razvitak Konstitucija Družbe Isusove

Roko PRKAČIN

Sažetak

Konstitucije Družbe Isusove imaju svoj nastanak i svoj razvitak. Nastale su između 1539, kad su ih počeli pisati sv. Ignacije Loyolski i njegovi drugovi, i 1556, kad su konačno dovršene u svim svojim sastavnim dijelovima. Otada su se razvijale obzirom na nova izdanja, prijevode na razne jezike i komentare.

Prvotno su pisane i sastavljene prema duhovnom iskustvu sv. Ignacija i njegovih drugova. Iako se u njihovom sastavljanju koristilo iskustvo starih Redova, od njih se bitno razlikuju. One su po svojoj strukturi i po svom sadržaju jedinstvene u povijesti redovništva.

Rukopis samih Konstitucija bio je dovršen i proglašen prije smrti njihovog autora sv. Ignacija, 31. srpnja 1556, a prvi put su tiskane u latinskom prijevodu 1588. To je postao službeni tekst za Družbu Isusovu. Ova ih je čuvala kao najveću dragocjenost. U zadnje vrijeme posvećuje im veću pozornost, pa izlaze mnogi komentari i prijevodi na razne jezike. Prevedene su i na hrvatski jezik i uskoro će biti izdane.

Autor Konstitucija Družbe Isusove, Ignacije Loyolski, ostavio ih je u rukopisu, kad je preminuo 31. srpnja 1556. godine. One uključuju četiri zasebna dijela: »Opći Ispit« i njegova »Objašnjenja«, »Konstitucije« i njihova »Objašnjenja«.

Prvo izdanje Konstitucija Družbe Isusove, koje je 1. GK 1558. proglasila službenim, izišlo je na latinskom jeziku. Imalo je dva dijela, od kojih je prvi sadržavao »Opći Ispit«, njegova »Objašnjenja« i »Konstitucije«, a tiskan je 1558, dok je drugi dio sadržavao »Objašnjenja« Konstitucija i tiskan je 1559. Drugo pak izdanje na latinskom jeziku, uz neke preinake, izdano je 1570. u jednom svesku s jednim naslovom.

Kritičko izdanje Konstitucija Družbe Isusove na latinskom jeziku izdano je 1938.¹ U njihovom novom izdanju 1949. uvedeno je progresivno brojenje paragrafa i označeno arapskim brojevima s uglatim zgradama.

Povijesni razvoj četiriju dijelova Konstitucija Družbe Isusove, koju ćemo ukratko izložiti, potvrđuje opravdanost njihovog ujedinjenja pod jednim naslovom, »Konstitucije Družbe Isusove«. To ujedno pokazuje i pravo značenje četiriju dijelova u sklopu cjelovitih Konstitucija.²

1 Sancti Ignatii de Loyola, »Constitutiones Societatis Iesu«, MHSI n. 65, MI tomus tertius, Textus Latinus, Roma 1938.

2 Usp. »Gli Scritti di Ignazio di Loyola«, Torino 1977, 353-386.

1. Počeci Konstitucija

Ignacije Loyolski i njegovi drugovi počeli su raditi na Konstitucijama, nakon njihove odluke 1539. o osnutku Družbe Isusove. Priređen je dokument »Pet poglavlja«³, koji je sadržavao nacrt novog Reda, i predan je Pavlu III. na odobrenje. Ovaj je usmeno sve odobrio 3. rujna 1539, no prošla je puna godina dana dok je Papa službeno potvrdio novi Red i naredio izradu vlastitih Konstitucija.⁴

»Pet poglavlja« su uistinu početak Konstitucija Družbe Isusove. U njima se, naime, govori o bitnim crtama Družbe. Ta poglavlja su dozrela u klimi molitve i zajedničkog razlučivanja na »Vijećanju prvih otaca« 1539. Kao rezultat toga vijećanja bio je spis »Smjernice Družbe«⁵, što ga je potpisalo šest Otaca. To je bilo poput vrela za »Pet poglavlja«.

U skupini »prijatelja u Gospodinu«, kako su se otpočetak nazivali Ignacije i njegovi drugovi, bilo je uvjerenje da Konstitucije trebaju biti plod zajedničkog rada. Zato je Ignacije, obzirom na Konstitucije, stalno tražio suradnju. One nisu nastajale kao plod dubokog razmišljanja nego više kao rezultat duhovnog iskustva. Ustvari može se reći da će iskustvo Družbi biti povlašteno vrelo za Konstitucije.

2. Spremanje Konstitucija

Konstitucije Družbe Isusove su postupno spremene. To su činili Ignacije i njegovi drugovi na temelju papinskih i vlastitih dokumenata.

Pod konac 1540. Ignacije je priredio dva dokumenta koji su ušli u materijal za Konstitucije. To su spisi: »Utemeljenje kolegija« i »Ustanovljenje kuća«.⁶ Značajan korak u spremanju Konstitucija učinjen je dokumentom »Konstitucije 1541.«⁷ Priredili su ga oci Ignacije i Codure, početkom travnja 1541, a potpisali su ga oci: Salmeron, Lainez, Broet i Jay. Dokumentat je imao 49 točaka, od kojih se veći dio odnosi na ustrojstvo Družbe i njezino siromaštvo. U njemu je također naznačena razlika »Konstitucija« i »Objašnjenja« koja su dana kao pomoć poglavarima. Isto tako se iznosi da papinska bula odobrenja od Pape za neka pitanja, kako bi se Družba oformila prema vlastitoj karizmi.

3 Radi se o »Formuli Instituta« koja je predana Papi na odobrenje pod naslovom: »Prima Societatis Iesu Instituti Summa« ili »Quinque capitula« (MI, Constitutiones I, MHSI n. 63, 14-21).

4 Papa Pavao III. potvrdio je Družbu Isusovu bulom »Regimini militantis Ecclesiae«, od 27. rujna 1540.

5 Usp. MI, Constitutiones I, MHSI n. 63, 9-14.

6 MI, Constitutiones I, MHSI n. 63, 49.

7 Isto, 33.

Među prvim ocima Družbe, u ovo vrijeme, dozrele su neke odluke, koji se odnose na buduće ustrojstvo Družbe. To se odnosi u prvom redu na siromaštvo, na poslanje, na neprimanje crkvenih časti, na primanje službi, na uvođenje duhovnih i vremenitih pomoćnika... O tim i drugim pitanjima traženi su papinski dokumenti koji su ulazili u materijal konačnih Konstitucija.

»Opći Ispit« koji je služio prvim ocima Družbe kao mjerilo za primanje novih zvanja u Družbu, vjerojatno je napisan prema nekom prijašnjem nacrtu, u godinama 1547-1548.⁸ Kasnije je taj spis označen malim slovom »a«. U to su vrijeme nastala i njegova »Objašnjenja«, kao pomoć onima koji rade za zvanja u Družbi. Sve je to bilo daljnje spremanje Konstitucija Družbe Isusove.

3. Povezanost sa starim Redovima

U ožujku 1547. postao je o. A. Polanco tajnikom Družbe Isusove i glavni pomoćnik Ignaciju u spremanju Konstitucija. Njegova pomoć bila je dragocjena. Ignacije ga je uveo u iskustvo prvih Otaca. Na posebno ga je potaknuo i dao mu za zadaću da proučava zakonodavstvo starih redova, njihovo »Pravilo«⁹ i njihove Konstitucije.¹⁰

Polanco se dao svestrano na povjereni mu posao. Skupio je i sredio sav materijal koji se odnosio na Konstitucije. Tako je bilo olakšano sastavljanje u jednu pravno duhovnu cjelinu. Konačno je, prema sredenom materijalu, postavio pitanje Ignaciju, od kojega je očekivao odgovor. Pitanja i sumnje su se odnosile na pojedine točke Konstitucije i na njihovo značenje, na papinske dokumente i na odnos Družbe prema Konstitucijama starih Redova, na razlike između Bula, Konstitucija i Pravila...¹¹

Osobito je bilo značajno pitanje normi i zakona Družbe prema normama i zakonima starih Redova. Ovi su imali dvostruko zakonodavstvo: s jedne strane je bilo »Pravilo«, a s druge strane bila su »Pravila« ili »Konstitucije« za primjene u život. Tom dvostrukom zakonskom mjerilu u starih Redovima u Družbi odgovara trostruko pravno uređenje, tj. »Formula Instituta«, »Konstitucije« i »Pravila«. Valja uočiti da »Konstitucije Družbe Isusove« ne mogu se izjednačiti s »Pravilom« jer nisu papinski dokument. »Pravilo« starih Redova u Družbi odgovara »Formula Instituta«. No »Konstitucije Družbe Isusove« ne odgovaraju niti Konstitucijama sta-

8 Isto, 76-164.

9 »Pravilo« (u jednini) imaju: sv. Benedikt, sv. Bazilije, sv. Augustin i sv. Franjo Asiški.

10 Usp. A. Hsu, »Dominican presence in the Constitutiones of the Society of Jesus«, Roma 1971.

11 Usp. MI, Constitutiones I, MHSI n. 63, 269-339.

rih Redova, jer ostaju temeljem za život Družbe za sva vremena i ne izjednačuje se s Pravilom.

4. *Dovršenje Konstitucija*

U ljetu 1550, Ignacije i Polanco, dovršili su prvi rukopis Konstitucija. Tekst je kasnije označen malim slovom »a«. ¹² Materija je u tom rukopisu razdijeljena na 10 dijelova, ne toliko po temama nego po situacijama. Njegova opća struktura slijedi dinamizam postupnog učlanjenja pojedinca u apostolski organizam Družbe. Uočljivo je da se ne izlaže nauka po pojedinim predmetima niti određuju pravila koja bi se jednako primjenjivala, nego više žele potaknuti, usmjeriti i voditi duhovno iskustvo pojedinca i zajednice.

Bio je taj rukopis Konstitucija više kao koncept nego kao dovršeno djelo. U njemu se također ne pokazuje razlika između »Općeg Ispita« i »Konstitucija« te njihovih »Objašnjenja«. »Opći Ispit« u ovom rukopisu označen je slovom »A«.

U rujnu 1550. napisan je novi tekst Konstitucija. U njemu se razlikuju »Opći ispit«, »Konstitucije« i njihova »Objašnjenja«. Također su bili naznačeni paragrafi i unesene bilješke. Nazvan je tekst »A« jer se čuva u Kodeksu »A« Družbinog arhiva u Rimu.

Ignacije je sazvao svoje drugove u Rim, na koncu 1550, ili na početku 1551, da dadu svoje primjedbe na rukopis Konstitucija. Iako su drugovi još 1548. potpisali dokument, u kojem su očitovali puno povjerenje Ignaciju u pogledu Konstitucija, on je želio da cijela Družba bude odgovorna za njih. Ocima koji su mogli doći u Rim, izložio je Ignacije rukopis »A« Konstitucija i tekst »B« Općeg Ispita. Na te tekstove je sam Ignacije stavio 220 pismenih primjedbi. Uz to je predloženo da cjelina rukopisa bude kraća te da mnoge smjernice prijeđu u Objasnjenja.

Konačno su Ignacije i Polanco sastavili, u travnju 1553, novi tekst Konstitucija. To je rukopis »B« jer se čuva u Kodeksu »B« Rimskog Arhiva Družbe. Također se naziva »autograf«, kako ga je imenovala 1. GK, da bi ga označila kao izvorni tekst Konstitucija.

5. *Proglašenje Konstitucija*

Iako Ignacije nije smatrao svršenim Konstitucije već ih je smatrao kao djelo u nastajanju zbog novog duhovnog iskustva i ispravaka, ipak je dao da se proglase Konstitucije. Bilo je to proglašenje više materijalno nego formalno. Ignacije je to povjerio ocima Nadalu i Ribadeneiri.

12 MI, Constitutiones I, MHSI n. 64, 129.

Proglašenje i primjena Konstitucija Družbe Isusove nije bilo bez zapreka i teškoća u pojedinim zemljama Europe. To je bilo providencijalno jer je to omogućilo da se tekst više pročisti i ujednači u duhu i stilu.

Zadnjih godina života Ignacije nije imao mnogo vremena za usavršavanje rukopisa Konstitucija, nešto zbog slabog zdravlja nešto zbog obveza u upravi Družbe. Ipak, na dan njegove smrti 31. srpnja 1556, Konstitucije se praktički mogu smatrati konačno »napisane« i »dovršene« u svim svojim sastavnim dijelovima, kako je napisao o. Lainez u pismu 20. prosinca 1556.¹³ Iako Ignacije nije isključivi autor Konstitucija, njemu se taj naslov primjenjuje u punom smislu. On se bavio Konstitucijama više od svih njegovih drugova i bio stalni nadahnitelj u njihovom sastavljanju. Uz to u Konstitucijama se nalazi iskustvo, posebno iskustvo duhovnih vježbi, što je Ignacije najviše doživio i prenio na svoje drugove.

6. *Odobrenje Konstitucija*

Dvije godine nakon Ignacijeve smrti, 1558, sabrala se 1. GK Družbe Isusove na izbor njegovog nasljednika i za odobrenje Konstitucija. Izabrala je o. Jakova Laineza za drugog generala Družbe i odobrila Konstitucije koje je Ignacije ostavio na smrtnom času.

Rukopis Konstitucija koji je 1. GK odobrila i koji treba »cjelovito poštivati«,¹⁴ nazvan je tekst »C« jer se razlikuje od teksta »B«, bilo zbog neznatnih preinaka bilo zbog konačnog prihvaćanja. Latinski pak prijevod Konstitucija koji je bio spremljen, 1. GK je odobrila kao prvi službeni tekst Družbe i naredila da se tiska. Uz to su oci Alfonzo Polanco i Jeronim Nadal, po nalogu 1. GK, trebali napisati komentare za odobrene Konstitucije.

Sve su se GK 16. stoljeća bavile Konstitucijama. Najznačajnija je odluka bila, kada je 5. GK odobrila tekst Konstitucija koji je bio sastavljen iz tekstova »B« i »C«. Nazvan je tekstem »D« i smatran je službenim tekstem za cijelu Družbu.

7. *Razvoj Konstitucija*

Nakon što je Družba Isusova odobrila i ustalila Konstitucije u prvim GK, kroz daljnja 4 stoljeća svoga postojanja na njima nije mnogo radila. K tome su pridonijeli neki razlozi.

U prvom redu isticao se zakonsko pravni karakter Konstitucija i zapostavio se njihov duhovni element, u kojem odlučujuću ulogu ima duhovno

13 »Lainii Monumenta« I, Matriti 1912, 633.

14 »Institutum Societatis Iesu« II, Florentiae 1892, 161.

razlikovanje. Više se u Konstitucijama, u duhu vremena, stalo gledati vanjske propise, zapostavljajući dinamizam nutarnjeg zakona. Uz to su nedovoljno naglašavali razliku između Konstitucija Družbe Isusove i Pravila, pa su razna pravila preuzela u Družbi glavnu ulogu.

Zatim je zabrana Grgura VIII, u buli »*Ascedente Domino*« 1584, branila svaki rad na Konstitucijama, osim uz dozvolu Generala i Provincijala. To je bila stalna prepreka za svakog tko bi želio komentirati i obrađivati Konstitucije. Bilo je sigurnije držati se postavljenih »Pravila« i »Izvadaka« iz Konstitucija, što se u praksi izjednačavalo. Konstitucije su ostajale kao povijesna dragocjenost, o kojoj ne treba mnogo govoriti jer se o potrebnim stvarima govori u »Pravilima Družbe Isusove«.

Dublji interes za Konstitucije u Družbi Isusovoj nastao je pod utjecajem Drugog vatikanskog sabora. Probuđen je veći interes za upoznavanje vlastitih korjena i tumačenja samih Konstitucija. Nastali su mnogi komentari i prijevodi na razne jezike. Konstitucije Družbe Isusove ponovo su poprimile prvo mjesto u formaciji Družbe.

Zaključak

Imamo li u vidu povijesni nastanak i razvitak pojedinih dijelova Konstitucija Družbe Isusove, na koncu se može uistinu reći da je opravdano što su ujedinjeni pod jednim naslovom. Sva četiri njihova dijela čine jednu cjelinu i djelo su jednog autora. Iako Ignacije Loyolski, naime, nije isključivi autor Konstitucija, jer su i drugi sudjelovali na njihovom spremanju, on je u svemu bio glavni i nadahnitelj svega.

Konstitucije Družbe Isusove u sebi su originalne. Prvotno izviru iz duhovnog iskustva Ignacija i njegovih drugova, pa su prema tome i spremne. No u sastavljanju kao pripomoć je bilo i iskustvo starih Redova. Međutim bitno se razlikuju od Konstitucija starih Redova. One su po svojoj strukturi i po svom sadržaju jedinstvene u povijesti redovništva.

Iako Konstitucije Družbe Isusove nisu bile tiskane prije smrti Ignacija Loyolskoga, 31. srpnja 1556, njihov rukopis na španjolskom jeziku bio je dovršen i proglašen za vrijeme njegova života. A njihov latinski prijevod, prema odredbi 1. GK, 1558. postaje službeni tekst za Družbu.

Družba Isusova čuvala je Konstitucije kao najveću dragocjenost ali im tek u zadnje vrijeme posvećuje veliku pozornost. Tako su prevedeni na mnoge jezike, pa i na hrvatski.¹⁵ Ponovo su postale glavno sredstvo za život i rad Družbe Isusove.

15 Dosada smo na hrvatskom jeziku imali: »Odabrana mjesta iz izvotka Uredaba«, »Izvadak iz Ustanova sv. Ignacija«. U pripremi je cjeloviti prijevod Konstitucija Družbe Isusove.

ORIGIN AND EVOLUTION OF THE CONSTITUTIONS OF THE SOCIETY OF JESUS

Roko Prkačin

Summary

The Constitutions have their beginnings and their evolution. Their origin lies between 1539 when St. Ignatius of Loyola and his companions began setting them down in writing and 1556 when all of their constituent parts were completed. From that time onward they have been developing throughout the new editions, the translations into many languages, and the comments.

At the beginning, the Constitutions were compiled and written according to the spiritual experience of St. Ignatius and his companions. Although the experiences of ancient Orders were also taken into account, the Constitutions essentially differ from them. In their structure and contents they are unique in the history of religious orders.

The manuscript of the Constitutions was written and proclaimed before the death of their author, St. Ignatius, on July 31st, 1588. They became the official text of the Society of Jesus who has kept and guarded them as their greatest treasure. Lately, the Society has been increasingly paying attention to the Constitutions into many languages. They have been translated into Croatian as well and will be published in the near future.